VI. PILYS

Gintaras Abaravičius

Vilniaus žemutinės pilies pietinės gynybinės sienos paieškos

PTC LP 1995 m. atliko žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino būsimo paminklo vietoje buvusiame Vilniaus žemutinės pilies Karališkajame sode. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų metu buvo siekiama rasti Vilniaus žemutinės pilies P gynybinės sienos vietą.

Šių tyrimų metu buvo atidengti du plotai (Nr.1 ir Nr.2). Pirmajame plote ištirta 54,5 m^2, antrajame - 11,3 m^2. Bendras ištirtas plotas - 65,8 m^2.

Plotas Nr.1 buvo 20,7 m ilgio ir 2,5 m pločio, kastas iki 3 m gylio. Jame aptiktos šešių statinių liekanos. 2,6 m pločio gynybinė siena atidengta 1,2-1,7 m gylyje. Vidinis sienos paviršius mūrytas iš stambių (23x35, 20x50 cm ir panašaus dydžio) lauko riedulių, surištų balsvai gelsvu skiediniu. Tarpai tarp akmenų užkaišioti raudonų plytų duženomis. Plytos panaudotos išlyginti akmenų mūro nelygumus. Jų dydis 9x14x29,10x13x29 cm. Aptiktas sienos mūras laikomas lietuvišku. Sienos išorė mūryta vien iš stambių riedulių. Vidinėje pilies pusėje siena suirusi mažiau, atidengtos net septynios akmenų eilės. Miesto pusėje siena labiau išardyta, prie jos prišlietas vėlesnių laikų pastato plytų mūras.

Prie Vilniaus žemutinės pilies P gynybinės sienos buvo aptikta nemažai vėlesnių laikų užstatymų liekanų. Miesto pusėje buvusio gynybinio griovio vietoje rasti dviejų pastatų fragmentai.

Pirmasis pastatas rastas 10 m į P nuo gynybinės sienos. Jo siena 90 cm pločio, mūryta ant 1,2 m storio pado. Mūras netvarkingas, daugiausia geltonų 4x10x24 cm dydžio plytų. Pado apačia mūryta iš vidutinio dydžio

akmenų, viršuje mūryta analogiškomis plytomis. Pastatas šioje vietoje stovėjo iki 1836-1837 m. Žvalgymų metu rastas šaltiniuose minimas dviaukštis klasicistinis pastatas. Po pastato siena, jau miesto pusėje, 2,5 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, aptiktas stambių akmenų grindinys, virš kurio buvo susiformavęs griuvenų sluoksnis su XVI a. pabaigos-XVII a. koklių fragmentais.

Apie 50 cm į Š nuo pirmojo pastato aptiktas antrasis pastatas. Jo pamatai plytiniai, arkinės konstrukcijos. Sienos mūrytos iš 5,5x14x30-6x14,5x29 cm dydžio geltonų bei raudonų plytų. Šio pastato viduje aptiktos iš 4x10x24 cm dydžio plytų netvarkingai grįstos grindys, viršuje užplūktos 5-9 mm storio moline asla. Pastatas datuojamas XVI a. pabaiga-XVII a.

Plotas Nr.2 kastas apie 20 m į Š nuo ploto Nr.1. Jis buvo 6,95 m ilgio ir 3,3 m pločio, siekė iki 3,5 m gylio. Tyrinėtoje vietoje aptiktas Žemutinės pilies P gynybinės sienos tęsinys. 2,8-2,9 m pločio gynybinė siena rasta 1,9 m gylyje. Vidinis sienos paviršius sumūrytas iš stambių riedulių, surištų balsvai gelsvu skiediniu. Tarpai tarp akmenų užkaišioti raudonų plytų duženomis. Vidinėje pusėje siena buvo mažiau suirusi. Čia atidengtos trys akmenų mūro eilės. Išorinėje pusėje sienos paviršius labai suiręs, akmenys tiesiog išvirtę, palikdami gilius lizdus kalkių skiedinyje. Nesuardytos sienos šonai pasiekti tik 3,5 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Plote Nr.2 aptikta gynybinė siena panaudota vėlesnio medinio pastato pamatams. Ant gynybinės sienos rastas iš plytų, akmenų ir skiedinio krautas 80-90 cm pločio pamatų fragmentas. Pastato vidus buvo išgrįstas mažais akmenimis.

Baigiant archeologinius žvalgymus, Vilniaus pilių mokslinės tarybos pirmininkas istorikas R.Batūra pageidavo būsimo paminklo vietoje surasti kabelius. Pagal numatyto ploto ribas iškastas iki 1 m pločio ir 1,5 m gylio griovys. Kasant šį griovį buvo rasti du kabeliai. Ploto ŠV bei V dalyse aptiktos nežinomų pastatų liekanos. Viena siena krauta iš vidutinio dydžio akmenų. Ji buvo iki 60 cm pločio, tęsėsi beveik V-R kryptimi. Likusių sienų pasiektas tik labai sueižėjęs paviršius, tad jų storis, mūras ir orientacija nenustatyti.